

5017
5018
5019
5020

Պոլեմարներ լուր յերկրներն — միացեր!

ԲԱԼԹԵՎԻԿԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

1. ՀԱՀՈՒՄՅԱՆԻ Է ԿՆՈՒՆԵԱՆ
ՆԵ ԳՈՐԾՈՒՆԵՑՈՒԹՅՈՒՆԵՐ
2. ՍՈՐԵՆ ՍՊԱՆԳՈՐԵԱՆ
3. ՅԵՐԿՈՒ ՏԵՍԱԿԵՑ ԳԱԴՈՒ-
ԹՅԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐՈՒՄ
4. ԱՐԾԱԿ ԶՈՐԱՅԱՆ

3K719

Ն-84

ԹԻՖԼԻՍ — 1927

ԲԱԼՇԵՎԻԿԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

ԼՈՒՅՍ ԵՆ ՏԵՍԵԼ

1. Հեղափոխական եմիգրացիայի յեւ ուսանողութեան անցյալից (մի եջ Ստ. Շահումյանի յեւ Բողղան Կնունյանի գործունեութիւնից) . . . . . 25 կ.
2. Սուրեն Սպանդարյան . . . . . 25 »
3. Յերկու տեսակետ գաղութահայ խնդիրներում 25 »
4. Արշակ Զուրաբյան . . . . . 25 »

ԲԱԼՇԵՎԻԿԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆ № 3

Պրոլետարներ ընդդէմ յերկրներէ - միացե՛ք!

Է. ՍՈՒՐԵՆ

**ՅԵՐԿՈՒ ՏԵՍԱԿԵՏ
Գ Ա Ղ Ո Ւ Թ Ա Հ Ա Յ
ԽՆԴԻՐՆԵՐՈՒՄ**

ԹԻՖԼԻՍ — 1927

ԲԱՆՇԵՎԻԿԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆ № 3

Պրոխադաներ բոլոր յերկրների — միացե՛ք!

Ե. ՍՈՒՐԵՆ

ՅԵՐԿՈՒ ՏԵՍԱԿԵՏ
ԳԱՂՈՒԹԱՀԱՅ ԽՆԴԻՐՆԵՐՈՒՄ

ԹԻՖԼԻՍ — 1927

20707

3079

Е. Сурен

Две точки зрения.

ԵՐԿՈՒ ԽՈՍՔ.

Մեր գրականության մեջ գոյություն ունի
յ երկու տեսակե տ գաղութահայ խնդիրների
հանդեպ.—

մեկը—ծեվափորված ընկ. Ա. Մարտունի-
Մյասնիկյանի «Կուսակցությունները գաղութահայու-
թյան մեջ» գրքույկում.

մյուսը—արտահայտած ընկ. Աշոտ Հովհան-
նիսյանի «Գաղութահայ խնդիրներ» բրոշյուրում:

Այդ յերկու տեսակետների վերլուծության նվիր-
ված մեր քննադատականներն են, վոր տալիս ենք
այստեղ: Նրանք տպագրված են յեղել 1925 թվին
Բագվի «Կոմունիստ»-ում:

Ե. Ս.

ԿԱՐԵՎՈՐ ՅԵԶՐԱԿԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

(«Կուսակցությունները զաղութահայության մեջ»)

1.

Կոմունիստական կուսակցությունները մյուս յերկրներում իրանցից ներկայացնում են դեռևս յերիտասարդ մարմիններ: Ճիշտ է, համեմատաբար սոցիալ-րեֆորմիստական կուսակցությունների և ընդհանրապես մյուս քաղաքական համախմբումների հետ՝ նրանք թեև այսօր ել արդեն շատ տեղերում թե թվով և թե վորակով յերկրի առաջնակարգ կազմակերպություններ են, — բայց պահանջվում է դարձյալ շատ աշխատանք ու հեղափոխական համառ մարզանք տալու արտասահմանյան կոմունիստական կուսակցություններին այն ույժն ու կորովը, վոր ունի մեր Վեկապերեն—ВКП(б):

Պատճառները շատ են: Յեւ յայդ պատճառների մեջ վերջին տեղը չէ բռնում այն, վոր նորակազմ կոմունիստական կուսակցություններից շատերը չ'են կարողացել ամբողջապես ազատվել յեվրոպական յերկրներում տիրող միջադատերազմական սոցիալիստական տրադիցիաներից կամ Յերկրորդ Իստերնացիոնալի ժառանգությունից:

Կոմունիստական կուսակցությունների միջուկը արտասահմանում կազմված լինելով սոցիալ-դեմոկրատական կուսակցությունների ձախ, հեղափոխական

Թեև անջատումից, — նրա զեկափարությունը հաճախ իր հետ եր բերել պայքարի այնպիսի մեթոդներ, վորոնք հարազատ չեն բալչեիդմին: Դրանով պետք է բացատրել այն ներքին ճգնաժամերը, վորոնք տեղի ունեցան վերջին տարվա ընթացքում գերմանական, ֆրանսիական, իտալական, չեխոսլավական, շվեդական կոմունիստական կուսակցությունների շարքերում և վորոնց լիկվիդացիայով բալչական մանրակրկիտ կերպով զբաղվեց մեր կոմիստերնը:

Հասկանալի պատճառով կոմիստերնը իր հերթական խնդիրներից մեկն է դարձրել իր սեկցիաների բալչեիկանացումը, վոր տակ է՝ լենինիզմի հիմունքների յուրացումը մյուս յերկրների կոմունիստական կազմակերպությունների կողմից:

Նախկին «հեղափոխական» ու «սոցիալիստ» կուսակցությունների կազմալուծումը և նրանց իսկապես հեղափոխական ու անհալեբառ սոցիալիստ տարրերի համախմբումը կոմունիզմի դրոշակի տակ՝ կատարվում է նաև արտասահմանյան հայկական կազմակերպությունների մեջ: Այդ կազմալուծման ու վերակազման պրոցեսի վերլուծման, ինչպես նաև նրա խորացման ու շեշտման և նվիրված ընկ. Ա. Մարտունի-Մյանսիկյանի վերջին աշխատությունը՝ «կուսակցությունները դադարեցան իրենց մեջ» վերնագրով:

Մենք կուզեյինք կանգ առնել մի յերկու յեղրակացության վրա, վոր անհրաժեշտաբար բղխում է այդ հրատարակության ընթերցումից, և վոր առանձնապես կարևոր է թվում մեզ:

II.

Մինչ-հոկտեմբերյան Հայաստանը շարունակ իր աչքերը հառած է ունեցել «արտասահմանյան հայության» կամ «հայկական գաղութներին» վրա: Յեվ դա շատ բնական է յեղել: Նման վերաբերմունքը ուղղակի բղխել է դաշնակցական իշխանության ուղղակի բուրժուական բնույթից: Վերջինս յերեք ել վստահություն չէ տածել գեպի մեր բանվորն ու գյուղացին և իր հաշիվները շարունակ կառուցել է զրսի ույժերի վրա՝ անգլո-ֆրանսիական «բարեկամության» և գաղութահայության «ոժանդակության»: Դրանով պետք է բացատրել մասամբ այն հեշտությունը, վորով դաշնակ ջոջերը հրաժարվեցին հայրենիքի գերազանցապես տերրիտորիալ հասկացողությունից և հարեցին «անհայրենիք հայրենիքի» չքնաղ գաղափարին:

Այդ ուղղակի բուրժուական իշխանության եյությունից եր բղխում է այն գործեկակերպը, վոր՝ այն ժամանակ, յերբ հայ ժողովուրդը ապրում եր Արարատյան դաշտի վրա, նրա բախտը տնորինվում եր արտասահմանյան կաֆենների սեղանների շուրջը և այս կամ այն յեվրոպացի «մեծ հայասերին» և դիվանագետի նրբանցքերում, վորտեղ խճոված էյին Ահարոնյան, Նուբար-փաշա և այլ հայ-քրիստոնյա յերեկելիներ: Հայաստանի քաղաքական կյանքի առանցքը Յերևանը չեր, այլ Փարիզը և Լոնդոնը, վորտեղից սպառվում էյին դիրեկտիվներ, հրաշքներ:

Այլ կերպարանք ունի այսօր Հայաստանը, վոր նույնպես հետևանք է մեր իշխանության բանվոր-գյուղացիական կամ թորհրդային բնույթի:

Արտասահմանյան գաղութահայությունը վորպիս անշերտավոր ամբողջութուն մեզ համար գոյություն հունի: Սա մեկ: Հետո՝ մեր աչքերը մեխված չեն այն-տեղի ունեւորության սիրավիրության վրա:

Ինչպես ընկ. Ա. Մարտունի-Մյասնիկյանն և ասում իր «Կուսակցությունները գաղութահայության մեջ» գրքույկում.—

«Յեթե արտասահմանում կան հայ հարուստ-ներ, վորոնք ուզում են Հայաստանում շահնեցնել իրանց դրամները, ճահիճները չորացնել և առու-ներ անցկացնել, թող անեն: Չե՞ վոր դա պայմա-նագրության հարց և, ուեալ դործի և հաշվի խնդիր և: Յուրաքանչյուր Սորհրդային յերկիր պատ-րաստ և կապիտալիստներին կոնցեսիաներ տա-լու» (եջ 22):

Մեզ ավելի չե հետաքրքրում հայ ունեւորը, քան մի այլ ունեւոր-կոնցեսիոներ, մանավանդ վոր այսօր պարզից ավելի պարզ և, թե գաղութահայ մեր ջո-ջերը Սորհրդային իշխանության գեղեցիկ աչքերի համար չե, և վոչ ել առանձին «ազգասիրական» թու-լության, վոր ուզում են «ճահիճները չորացնել և առուներ անցկացնել»: Խնդրի այս կողմն ել արդեն բավական մերկացած և և բոլորիս հայտնի յե գաղու-թահայ ունեւորության «անշահախնդրության» չափը:

Այսպիս գնահատելով գաղութահայ ունեւորու-թյան դերը և տեղը, բնական և, վոր մենք մերժում ենք կարուկ կերպով այն հերյուրանքը, թե Սորհր-դային Հայաստանը նյութական ակնկալիքներ ունի գաղութներին: Ընկ. Ա. Մարտունի-Մյասնիկյանը

շատ տեղին նկատում և հայ բանվորի ու գյուղացու յերգվյալ թշնամիներին.—

«Վոչ, պարոնայք զաշնակցականներ: Փո-ղային հաշիվներով գրազվեցեք՝ դուք: Դա ձեր փեշակն և: Իսկ Սորհրդային Հայաստանի մասին ասացինք, վոր նա հունի նյութական ակնկա-լություն գրսից: Նրա հույսը իր բազուկներն են, իր աշխատանքն և: Սորհրդային Հայաստանը բանվոր-գյուղացիական յերկիր և» (եջ 21):

Մեր վերաբերմունքը, կոմունիստական տեսա-կեալը դեպի գաղութահայ ունեւորությունը շատ պարզ բնորոշած և: Նա միջազգային բուրժուազիայի անբա-ժան և մի մասնիկն և միայն: Վոչ-ավելի:

III.

Բայց բացի հայ բուրժուազիայից, բացի Նու-բար-փաշաներից, Պոյաճյաններից, Կյուլպենկյաննե-րից և նմաններից,—գաղութներում կա սովորաթիվ հայ աշխատավորություն: Հենց միայն Ամերիկայում հայ բանվորության թիվը հասնում և 40—50 հազարի: Ֆորդի գործարանում աշխատում են հազարավոր բան-վորներ. Չիկագոյի հայտնի սպանդանոցում հայ բանվոր-ների թիվը հարյուրներով և հաշվում: Յեվրոպական և ամերիկյան կապիտալի համար հայ գաղթականը մի բա-վական ցանկալի ու համեզ պատաս և: Լինելով կուլ-տուրպիս շատ ավելի ցած ու ավելի անդիտակ իր դասակարգային շահերին, հայ աշխատավորությունը հաճախ շորեյկբերներին դեր և կատարում արտասահ-մանյան կապիտալիստի ձեռնարկներում:

Այն հանգամանքը, վոր այսոր Հայաստանում խորհրդային իշխանությունն է, չի կարող իր ներգործական դերը չունենալ գաղութահայ աշխատավորության դասակարգային գիտակցության սթաիման և հեղափոխական կորովի ամրապնդման գործում: Ընդհանրապես խորհրդային Միության գոյության փաստը ինքնին արդեն մի բնական զորեղ խթան է միջազգային հեղափոխական շարժման արագացման:

Բայց կոմունիստական կուսակցությունը «ազգային» կուսակցություն չէ և մասնավորապես նման չէ մեզ քաջ հայտնի հնչակյան և դաշնակցական կուսակցություններին, վորոնց հատկանիշ կողմերից մեկն է պանարմենիզմը: Այսոր, յերբ գաղութներում դաշնակ ու հնչակ կազմալուծվող շարքերից կոմունիզմին են անցնում հայ բանվորներ, վերջիններս առանձնապես լավ պետք է հիշեն այդ հանգամանքը և իրենց հետ չբերեն սովորություններ, վորոնցից դիտկանացած անցյալի բուրմունք է գալիս: Իսկ զրա համար անհրաժեշտ է, վոր դաշնակի ու հնչակի խավարից ազատագրված բանվորը անմիջապես կապվի Ամերիկայի Միացյալ Նահանգներին, Ֆրանսիային, Բոլղարիային և մյուս յերկրներին կոմունիստական տեղական կազմակերպությունների հետ:

Ընկ. Ա. Մարտունի-Մյասնիկյանը շատ լավ է անում, վոր առանձնապես ընդգծում է այդ հանգամանքը իր գրքույկում (եջ 126).—

«Այն ժամանակ, յերբ դաշնակցությունը հեռու յն պահում իրան տեղական աշխատավորությունից, հայ աշխատավորները չեն կարող ապրել ու զարգանալ առանց յեղբայրական կապի

և բարեկամական ոգնություն, վոր նրանք ստանում ու տալիս են տեղական պրոլետարներին: Ամերիկայի հայ կոմունիստական կազմակերպությունը Ամերիկայի Բանվորական կուսակցության անբաժան մասն է, նրա սեկցիան: Այդպես է կոմունիզմի առաջնությունը որենքը»:

Շեշտելով նույն այդ միտքը մի այլ տեղ, ընկ. Ա. Մարտունի-Մյասնիկյանը նկատում է դարձյալ.—

«Ապրել Ամերիկայի և Յեվրոպայի խորշերում, նրանց պրոլետարիատի ծոցում և սերտ կերպով չը կապվել նրա հետ, չտարվել նրա միջազգային կովով—դա անկարելի յէ, դա անհնար է»:

Այստեղ է, վոր մենք պետք է ասենք մեր հակառակորդներին. — վո՛չ, պարոններ, մենք չպետք է մտածենք այն «հյուրասիրություն» մասին, վոր անում է գաղթականությունը հենց Հունաստանը, հենց Ամերիկան: Դա փարիսեցություն է, վոր դուք քարոզում եք:

Չկան տերեր և հյուրեր:

Մենք, այսպես կոչված հյուրերս, պետք է ձեռք ձեռքի տանք տեղական բանվորության, միանանք միջազգայնական գաղափարներին և Յերրորդ Ինտերնացիոնալի դրոշակների տակ դուրս գանք ընդհանուր թշնամու դեմ:

Այսպես է լինելու բոլոր գաղութահայ բանվորներին, դյուղացիներին և առհասարակ աշխատավորների տակտիկան» (եջ 134 - 135):

Այսպիսի դորձեկներս—անհրաժեշտ պայմանն
և գաղութահայ աշխատավորների, յերեկվա դաշնակ
կամ հնչակ բանվորի կողմից յուրացնելու կոմունիզ-
մի այբուբենը և ազատագրելու նրա միտքն ու սիրտը
այն պանարմենիստական թուլնից, վորով հիմնավո-
րապես վարակված և արեմտահայ կամ գաղութահայ
մասունն:

ՅԵՐԿՐՈՐԴ ԿԱՐԳԻ ԴԱՏՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ.

(«Գաղութահայ խնդիրներ»)

1

Գաղութահայ մեր քաղաքականության ճշտման
կարևորությունը պետակցվում և մեր շատ ընկերների
կողմից:

Այդ խնդրին եր նվիրված ընկ. Ա. Մարտունի-
Մյասնիկյանի վերջին աշխատությունը—«Կուսակցու-
թյունները գաղութահայության մեջ», վորի մասին
խոսեցինք իր ժամանակին մեր թերթի եջերից:

Այդ նույն հարցն և շոշափում ընկ. Աշոտ Հով-
հաննիսյանը իր վերջին բրոշյուրում—«Գաղութահայ
խնդիրներ»*)—վորի վրա հարեանցիորեն ակնարկել
էյինք մեր հոգվածներից մեկում և խոստացել դառնալ
մանրամասն և լրիվ (տես «Կոմունիստ» № 73—1925 թ.
ապրիլ—«Հասունացած պահանջ» թերթում) ավելի ա-
զատ ժամանակին:

Ընկ. Աշոտ Հովհաննիսյանը նկատում և—նույնը
ավելի տալ պնդում եր ընկ. Ա. Մյասնիկյանը
իր զրբույթում,—վոր գաղութահայ խնդիրները առաջ-
նակարգ հետաքրքրություն են ներկայացնում մեզ

*) Աշոտ Հովհաննիսյան, «Գաղութահայ խնդիր-
ն եր»—Յերեան, 1925, պետական հրատարակության, գինը 15 կ.

համար: Ընկ. Ա. Մյասնիկյանը գտնում էր, թե չի կարելի աչքաթող անել արտասահմանյան գաղութների աշխատավորությունը, քանի վոր (եջ 6) —

«մեր յերկրի սահմաններից դուրս ապրում է ալեկի հայություն, քան ներսում»:

Ծանոթանա՞նք մի փոքր մոտից, վորքան թույլ են տալիս մեր թերթի սուղ եջերը, թե ընկ. Աշոտ Հովհաննիսյանը իր բրոշյուրում —

— ինչ խնդիրներ է դնում,

— ինչ մոտեցում ցուցադրում,

— ինչ լուծումներ առաջարկում

գաղութահայ աշխատավորությանը և մեզ շահագրգռող այդ կարևոր հարցերում:

Տեսնենք, թե վորքան նրա դիագնոզը հետևանք է դրության ճիշտ պատկերացումի և ղեկատվումը, մեր հետապնդած գաղափարներից ու նպատակներից բղխող:

«Գաղութահայ խնդիրներ»-ի ընկեր-հեղինակը — ինչպես ամեն մի հայ կոմունիստ — առանձին քաղցր զգացմունքներ չի տաժում դեպի գաղութահայ բուրժուազիան: Նա կողմնակից է նրա դեմ անհաշտ պայքարի: Բայց գաղութներում կան — ըստ ընկ. Աշոտ Հովհաննիսյանի արտահայտություն — հիմնական յերկու խնդիր, վորոնց համար նա պատրաստ է բանակցել աշխուղի նույնիսկ արտոնյալների հետ: Վորոնք են այդ հիմնական խնդիրները: Թողնենք թվելու ընկ.-հեղինակին (եջ 9/10). —

«Խնդիրներից առաջինը — գաղութներում սլանված ազգային գույքերի ու բարեգործական գումարների հարցն է:

Յերկրորդը — գաղթականության և վորքության հարցը»:

Ընդգծումները բնագրինն են:

Այդ յերկու հիմնական հարցերից դուրս ուրիշ վնչ մի հարց չի գտնում գաղութներում մեզ հետաքրքրող ու հուզող: Յեվ «Գաղութահայ խնդիրները» բրոշյուրի բոլոր քսան — քսանհինգ եջերը, այսինքն ամբողջ գրքույկը նվիրված է հիմնավորելու և պաշտպանելու մի կողմից խորհրդային Հայաստանի իրավունքները գույքերի կամ — ինչպես մի ալ տերմինով նույն միտքն է ձևակերպում ընկեր-հեղինակը — ֆոնդերի վրա, մյուս կողմից ստեղծելու մի տեսակ «մասսայական ճնշում» գաղութահայ բուրժուազիայի վրա արդարացնելու մեր ակնկալիքները (դարձյալ ընկ. Աշոտ Հովհաննիսյանի բառն ու միտքն է) արտասահմանյան գաղութներից, «վողի քսակը» (եջ 18) դեռն անելու:

Ընկ. Աշոտ Հովհաննիսյանը փորձում է ապացուցել իր բրոշյուրով չը գիտենք ում, թե (եջ 7). —

«Գաղութներում կան տակավին ազգային գույքեր և ֆոնդեր, վորոնց միակ իրավատերն է, անշուշտ, խորհրդային Հայաստանը: Գաղութներում գանձվում են բարեգործական և ալ կարգի նյութական արժեքներ, վոր այս կամ այն չափով կապված են խորհրդային Հայաստանի անվան հետ:

Մեր այդ իրավունքների պաշտպանությունն ու դրանց հետ կապված ակընկալությունների կենսագործումը պայմանավորված է մեծապես գաղութահայ մասսաների և նրանց կադմակերպությունների վարելիք պայքարի հետ:

Այս ե, վոր պեսք ե շեռեցեմք մեցեմք հիմա, ամե-
նից առաջ յեզ ամենից ասա»:

Ընդգծումները դարձյալ բնագրինն են:

Յեզ պետք ե խոստովանել, վոր իր բրոշյուրում
ընկ. Աշոտ Հովհաննիսյանը բազմաթիվ անգամ ե ա-
մեն առիթով (տես եջ 5, 7, 17, 18, 19, 20, 21) շեշ-
տելով գաղտնի ե նույն այդ մեր անկախիքներին ե մեր
իրավունքներին, ըստ ամենայնի պատճառաբանելու, թե
արտասահմանյան հայ գաղութներում կատարվելիք
աշխատանքների ալֆա ե ոմեզան հիշած «հիմնական
յերկու» կամ ֆոնդային-բարեգործական կետերի մեջ
պետք ե փնտռել:

Ընկ. Աշոտ Հովհաննիսյանը այսպես դնելով ե
մոտենալով խնդիրներին, բնականաբար համապատաս-
խան կազմակերպչական սխառեմ ե առաջարկում: Նա
գծում ե արտասահմանյան Հոկ-երի դործունեություն-
նից: Իսկապես դո՞ւ լինելու յե առանձին առիթ հու-
նի, քանի վոր յերեք-չորս տարում հազիվ մի յերեք
հարյուր հազար ուրբի յե ժողովվել, թեև յերեք հարյուր
անգամ յերեք հարյուր հազար աղմուկ ու թմբուկ ե
հարվել: Այդ վողորմելի դրոշները ե նրա շուրջը ստեղ-
ծած դաժնադաշն ու ցերեմոնիան միաժամանակ հնարա-
վորություն են տվել գաղութահայ բուրժուազիային
մի տեսակ կոնսոլիդացիայի (ընկ. Աշոտ Հովհաննիս-
յանի բառն ե) յենթարկելու իր դրությունը գաղութ-
ների հայ աշխատավորության հանդեպ: Բուրժուազիան
իրան ճարպիկորեն հանձնարարել ե Սորհրդային իշ-
խանության ե բանվորա-գյուղացիական Հայաստանի
«բարեկամը», համենայն դեպս նախանձախնդիրը նրա
շահերի ե նույնիսկ նրա ինտերեսների (դարձյալ ըն-

կեր-հեղինակի տերմինն ե) ներկայացուցիչը գաղութ-
ներում:

Վրն ե ընկ. Աշոտ Հովհաննիսյանի առաջարկած
կազմակերպչական նոր սխառեմը, վոր պետք ե գա-
ղութահայ մասսաները մի սոսկալի գրոհի շարժի ար-
տասահմանյան ֆոնդերի ե նրանց անդուկների վրա
նստած հայ բուրժուազիայի դեմ:

Ընկ. Աշոտ Հովհաննիսյանը գտնում ե, վոր կո-
մունիզմը ե կոմունիստական առօրյա պրոպագանդը,
ինչպես նաև հեղափոխության հաղթանակը կարմիր
գծից դուրս լավ բաներ են, բայց դրանց համար պա-
հանջվում են տասնյակ տարիներ (տես եջ 15—16):
Մինչդեռ ընթացիկ հարցերի, կոնկրետ խնդիրների
(ընդգծումները «Գաղութահայ խնդիրներ» բրոշյուրինն
են) լուծման համար նպատակահարմար կլինի հա-
տուկ կազմակերպություններ ստեղծել:

Ընկեր Աշոտ Հովհաննիսյանը տրամաբանում ե,
թե այդպիսի կազմակերպություն կարող ե լինել, թեև
նա այսօր դեռևս չե, Հոկ-ը արտասահմանում: Բայց
դրա համար Հոկ-ը միանգամայն «նոր» ձև ու կերպա-
բանք պիտի ստանա:

Ընկ. Աշոտ Հովհաննիսյանը գտնում ե, վոր նրա
հանձնարարած քաղաքականություն, այսինքն ֆոն-
դային-բարեգործական նպատակների (ուրիշ նպա-
տակ չեք գտնի դուք «Գաղութահայ խնդիրներ»-ի
մեջ) հասնելու համար (եջ 22). —

«Անհրաժեշտ ե, վոր Հոկ-ի ճյուղերը վե-
րածվեն գաղութահայ մասսայական կազմակեր-
պությունների: Հոկ-ը պիտի բռնի ղեկավարի չափով
Յեպիպտոսի Բարեգործականի ե Հայաստանում

20707

գործող Ամերիկյան Կոմիտեյի տեղը: Ամենից առաջ Հոկ-ը պետք է իր ճշուդերն ունենա հայաշատ այն վայրերում, վորտեղ մինչև այսօր հաստատված է յեղեկ բուրժուական բարեգործական «մեծ խողովակը»: Պետք է վերջ տալ այն զրու-թանք, յերբ ամերիկահայ բանվորության հաշվին գանձվում է ազգային մի գրամագուլում, վոր հակաբանվորական նպատակներին համար շահագործում են յեվրոպական հանգստավայրերում նիրհող ազգային մեծատուններն ու նրանց սպասավորները»:

Այսպես ընկ. Աշոտ Հովհաննիսյանը կարծում է, թե յեղիպտական Բարեգործականի ձևով կերտած Հոկ-երը ավելի ազդու և կարուկ կլինեն հայ մեծատունների և նրանց սպասավորներին հակաբանվորական նպատակի ու շահագործումի դեմ կռվելու, քան նույն գաղութների կոմբիլեյնները կամ Կոմկուսի հայկական սեկցիաները»:

Այդպես պատկերացնելով արտասահմանյան Հոկ-երի դերը, նա հանձնարարում է կարմիր գծից դուրս ընկած Հոկ-երի գործունեությունը հանել Յերևանի Հոկ-ի կենտրոնական վարչության հսկողությունից և ղեկավարությունից, վորովհետև—թվում է Աշոտ Հովհաննիսյանին—մեր Հոկ-ի քայլվածքը շատ է սովորական բարեգործական բնույթ կրում և մասսաներն էլ առանձին սեր ու հարգանք չունին դեպի աշտուղի Հոկ-երը, մինչդեռ արտասահմանյան՝ ըստ «Գաղութահայ խնդիրների» ընկ.-հեղինակի ձևված Հոկ-երը՝ կլինեն արտակարգ բարեգործական և դադութահայ աշխատավորությունը իրար գլուխ կջարդի որ առաջ

նրա «մեծ խողովակում» դատարկելու իր զրպան-ները!?

Առաջադրած հիմնական բաղաբականությունը հիմնավորապես առաջ մղելու համար ընկ. Աշոտ Հովհաննիսյանը անհրաժեշտ է գտնում Յերևանի Հոկ-այլին վարչության խնամատարությունից հանված արտասահմանյան Հոկ-երը անմիջական կոնտրոլի տակ առնել: Թե ինչպես, այդ ընկ. Աշոտ Հովհաննիսյանի գաղափարն է, վոր պարզաբանված չե «Գաղութահայ խնդիրների» բողոքում:

Նա միաժամանակ առաջարկում է արտասահմանյան Հոկ-երի կողքին, — վորոնց հանձնարարում է արտատրեն բանալ բոլոր յերկրների «հայաշատ վայրերում» (յերես 22), -- ստեղծել նաև տեղական բնույթի մարմիններ, վորոնք նույնպես մտածեն Խորհրդային Հայաստանի մասին, նման Պարսկաստանի «Հայ Ժողովուրդ» ընկերություն (էջ 24/25):

Ուրեմն, Հոկ-ը կարմիր գծից դուրս մի տեսակ համագաղութային կամ համահայկական կազմակերպություն է, վոր զբաղվելու չե «մեծ խողովակները» կարգի բերելով, իսկ նրանց ոժանդակիչ ու զուգահեռ գանազան անուն տեղական կազմակերպությունները հոգալու յեն «մանր խողովակներին» սանիտարական զրության մասին:

Այսպիսով, ըստ ընկ. Աշոտ Հովհաննիսյանի, արտասահմանյան հայ գաղութները ծածկվում են բազմահարկանի մեծ ու փոքր ֆոնդային-բարեգործական խողովակային ցանցով, նման մեր Բազմի դեպի նավթային բեղերվուարները տանող նավթամուղների ցանցին:

Բայց այդ յերկու կազմակերպություններով չի տահմանափակվում ընկ. Աշոտ Հովհաննիսյանը:

Հասնելու համար «Գաղութահայ խնդիրներ» բրուշուրում մասնանշված հիմնական յերկու նպատակների, նա տաճարելու և մեր այդ ազգային-բարեգործական հաստատություններին շաղկապվել միջազգային բարեգործական համապատասխան հաստատությունների հետ: Այդպես — թվում և ընկ. Աշոտ Հովհաննիսյանին — ավելի հեշտ կլինի մեզ հասնել յերկու հիմնական խնդրի լուծման, տիրանալ ազգային սուղուղիին — ֆոնդերին, գույքերին, քոսկին ու խողովակին հային:

Այսպես, ուրեմն, գաղութահայ բարեգործական «մասնաշաղկան» կազմակերպության սխեման — բոս ընկ.-հեղինակի — ընդունում և հետևյալ պատկերը. — առաջին հարկը տեղական կազմակերպություններ («Հայ ժողովուրդ» և այլն).

յերկրորդ հարկը — Հոկ-երը՝ ձևված բոս Յեզիպ-տոսի Բարեգործականի, վորպես համազարգացիչ բնույթի ինստիտուտ.

յերրորդ ետաժր — միջազգային «բարեգործական» տիպի միություն:

Սրանք են լինելու գաղութահայ խնդիրները լուծողները և մեր քաղաքական դժի «ճշտողները»...

Այս վերջինիս միջազգային «բարեգործական» համաձայնության և համագործակցության մասին ընկ. Աշոտ Հովհաննիսյանը տալիս և (էջ 20) հետևյալ խմատուն խորհուրդները. —

«Գաղութահայ այդ աշխատավորական կազմակերպական ջանքերն անմիջական նպատակ պետի

ունենան՝ ընդգրկելու գաղութահայ մասնաշաղկան ըստ կարելույն լայն շրջանները և նվաճելու ըստ կարելույն լայն իրավունքներ ազգային բարեգործական ֆոնդերի նկատմամբ:

Այդ հաջողելու համար կազմակերպված աշխատավորությունը չպետք և սահմանափակվի միայն ազգային-կազմակերպչական ու ազգային-քաղաքական ներքին շրջանակներով: Հարաբերություն ստեղծելով այս կամ այն կերպ աշխատավորական միջազգային բարեգործական, պրոֆեսիոնալ յեով քաղաքական կազմակերպությունների հետ կամ մոտներով այդպիսի կազմակերպությունների մեջ՝ գաղութահայ աշխատավորությունը ավելի պիտի ամրացնի իր գերբը ազգային գործերի բնագավառում»....

Խոսքը այստեղ շարունակ «մասնաշաղկանացրած» Հոկ-երի և նման կազմակերպությունների գործունեության «միջազգային» շաղկապման մասին և:

Ահա — յերկու խոսքով — այն գաղութահայ քաղաքականությունը, վոր ջերմորեն հանձնարարում և ընկ. Աշոտ Հովհաննիսյանը իր «Գաղութահայ խնդիրներ» բրուշուրում և վորոնք կոնկրետ ու ընթացիկ որվան մեջ պիտի ազատագրեն գաղութների հայ մասնաներին տեղական ազգային ջիւղերից, և — ֆոնդային-բարեգործական մեծ ու փոքր խողովակների ու քոսկների բեծանները դարձնեն դեպի Սրբաբայան դաշտը, դեպի իրավունքներից ու ակնկալություններից չհրաժարելու խորհրդային Հայաստանը և — ասել լուսեցին — վոս-վոդ Խորհրդային Հայաստանը և — ասել մուրճ ու մանկակեկոխ անհն Արագյաղի շվաքի տակ մուրճ ու մանկակեկոխ միայն ապավինած մեր ժրտջան աշխատավորին...

Այդպէս եւ արդյոք կոնկրետ ու ընթացիկ իրականութիւնը եւ իսկապէս այդպէս եւ մտածում մեր կուսակցութիւնը:

Չենք կարծում:

II.

Սխալվում եւ ընկ. Աշոտ Հովհաննիսյանը եւ սխալվում չարաչար, յերբ իր «Գաղութահայ խնդիրներ» բրոշյուրի մեջ մեր հետապնդելիք գծի առանցքն եւ դարձնում ֆոնդերի խնդիրը եւ հայտարարում, թե մենք նյութական ակնկալիքներ ու սպասելիքներ ունենք ամերիկահայ կամ յեգիպտահայ գաղութներէց, կամ նախանձում ենք այնչափ յեգիպտական Բարեգործականին, վոր ուզում ենք մեր արտասահմանյան Հոկ-երը վերաձեւել նրանց տարազով եւ մի-մի «մեծ խողովակ» եւ անցկացնել դեպի այդ «խորհրդայնացրած» բարեգործական կազմակերպութիւնները:

Մենք ընդհանրապէս ընկ. Աշոտ Հովհաննիսյանի չափ «կենսարար» նշանակութիւն չենք տալիս բարեգործական սխառններին եւ վոչ եւ ավելի լավ կարծիքի յենք Նուբար-փաշաների ու Ազաթոնների հաստատութիւն մասին՝ քան մեր Բազրատ Նալասարգլյանների եւ Սամսոն Հարութիւնյանների առանձին ծնած եւ միացյալ վիժած «Կովկասի հայոց բարեգործական ընկերութիւն»:

Դրանք—կիվկիվ-բուրիքո յենու Թեկուզ ընկ. Աշոտ Հովհաննիսյանի ծեսի մկրտած Հոկ-երը չեն կարող տալ ավելի՝ քան տվել են մինչեւ այժմ: Մանավանդ նրանք բնավ չեն կարող մեզ ոգտակար լինել տանուց-

տանու իրավական խնդիրները լուծելու, վորպիսին եւ գերազանցապէս ֆոնդային հարցը:

Միամտութիւն եւ կարծել, թե Հոկ-ական կազմակերպութիւնները—յենթադրենք իսկ մի բոպե—«մասսայականացնելով» կարելի չե հարկադրել գաղութահայ բուրժուազիային բացել այն ազգային սընդուկի բերանը, վորի ծայրը պինդ սեղմած ունին ձեռքին նրանք:

Ֆոնդի խնդիրները լուծվելու յեն վոչ թե ընկ. Աշոտ Հովհաննիսյանի կարծեցյալ «մասսայական» ճնշմամբ, այլ յերկու կերպ.—

— կամ իրավական, դատական-պետական ճանապարհով հարկադրել Խորհրդային Հայաստանին պատկանող գումարները հանձնել մինչեւ այժմ հայ բուրժուայից անտեսված միակ ափրջը:

— կամ փոխադարձ համաձայնութեան գալով մեր իրավունքների ուղղադատորների հետ, վորոնք նստած են այդ վոսկերեր քսակների ու խողովակների վրա:

Մենք շատ մեծ թերահավատութեամբ ենք վերաբերվում վերջին հնարավորութեան: Հենց ինքը ընկ. Աշոտ Հովհաննիսյանն եւ կարծես նույն կարծիքի յե, վորովհետեւ նա վորձում եւ ամբողջ մի «հեղափոխութիւն» մտցնելով արտասահմանյան Հոկ-ական կազմակերպութեան մեջ, հարձակողականի անցնել Հոկ-ական «աշխատավորութեամբ» ֆոնդերի բերանին նստած բուրժուազիայի դունչը ջարդելու...

Գաղութահայ բուրժուազիան—միջազգային բուրժուազիայի աջակցութեամբ եւ քանի դեռ վերջինիս դրութիւնը հարկավոր չափով խախտված չե նաեւ կար-

մեր գծից դուրս—կզիջի մեզ ֆոնդերի փորրիկ մասը՝ պայմանով վոր մենք ստանձնենք վորրերի ու գաղթականների ծանրության կրկնակի ու յերրակի մասը։ Այս գեպքում ֆոնդերի խնդիրը—պարզապես առևտրական կոմերիսացիայի ու սղելկայի հարց է։ Այս ել կանխապես առենք, վոր նման առևտրական սղելկաների ժամանակ խարվող կողմը միշտ մենք ենք լինելու, վորովհետև մենք վերին աստիճանի զգայուն ենք յեղել և կլինենք բնականաբար գեպի մեր գաղթականության ցավերը։

Բայց կրկնում ենք, մենք ֆոնդերի այսպիսի լուծման վրա առանձին հույսեր չենք տածում։

Մենք միանում ենք կարծեմ անցյալ տարի—«Խորհրդային Հայաստանի» եջերից արտահայտած այն կարծիքին, թե ֆոնդերի հարցը պիտի բարձրացնել իրավական-դատական ուղղությամբ։

Յերբ Խորհրդային Միության միջազգային դրությունը հարկավոր չափով կոնսոլիդացիայի կենթարկվի և մենք հնարավորութուն կունենանք մեր արտաստանյան ֆոնդակեր բուրժուաների հետ խոսել դատատանական պրիստավի և կատարողական թերթի լեզվով—ապա ինքնին կլուծվի բոլոր այն գուժարների հարցը, վորոնց իրավատերն է Խորհրդային Հայաստանը։ Մինչ այդ մենք ապարդյուն ենք համարում և նաչնիսկ փնտաակար մեր գծի համար, ֆոնդերի մասին ընկ. Աշոտ Հովհաննիսյանի չափ կրքոտ ու չափից ավելի «սեփականատիրական» վրձով վիճաբանին ու պատճառաբանելը, վորովհետև զրանից վնչ միայն վոչինչ չի դուրս գա, այլև կստեղծվի այնպիսի վոչ-ցանկանալի տպավորութուն կարմիր գծից դուրս, թե

խկապես մենք նյութական վորեկ ակնկալություն կամ լուրջ սպասելիքներ ունենք գաղութներէր։ Մինչդեռ իսկապես մենք նյութական վնչ ակնկալություններ և վոչ ել սպասելիքներ չենք կապում գաղութանայ մեր քաղաքականության հետ։

Ընկ. Ա. Մյասնիկյանը իր «Կուսակցությունները գաղութայության մեջ» գրքույկում ընդգծել և մեր ընդգրկած քաղաքական գծի նյութական-ֆինանսական անշահախնդրությունը։

Նա գտնում է, շատ ճիշտ կերպով, վոր մեր բանակցությունները գաղութայ բուրժուազիայի հետ պարզապես պայմանագրության խնդիր է և վնչ թե ֆոնդային վեճի, ինչպես կարծում է ընկ. Աշոտ Հովհաննիսյանը։

Ընկ. Մյասնիկյանը նկատում է (եջ 22) իր «Կուսակցությունները գաղութայության մեջ» գրքույկում. —

«Յեթի արտաստանում կան հայ հարուստներ, վորոնք ուզում են Հայաստանում շահեցնել իրենց զբաժները, ճահիճները չորացնել և առուներ անցկացնել, թող անեն։ Չե՞ վոր դա պայմանագրության հարց է, ուստի գործի է հաշվի խնդիր է։ Յուրաքանչյուն Խորհրդային յերկիր պատրաստ է կապիտալիստներին կոնցեսիաներ տալու»։

Ահա սա յե ճիշտ մոտեցումը և լուծումը խնդրի միանգամայն համապատասխան մեր տեսակետներին։

Գաղութայ բուրժուազիայի հետ պետք է խոսել պայմանագրության լեզվով։ Այլ լեզու չի համապատասխանի Խորհրդային յերկրի, այդ թվում և

Խորհրդային Հայաստանի շահերին բուրժուազիայի հետ բանակցելիս և հաշիվներ տեսնելիս: Մինչդեռ ընկ. Աշոտ Հովհաննիսյանը միամտություն ունի կարծելու, թե՛ իր առաջարկած ձևով մկրատած և ընկ. Արամայի Յերզնկյանի կամ ընկ. Գրիգոր Վարդանյանի վաւարուն ճառերով վողեւութած Հոկ-ական դադութահայ «մասսաներով» կարող կլինի չոքացնել մեծ ու փոքր Նուար-փաշաներին և նրանց սպասավորներին...

Յնորք: Հոկ-ական բոմանտիզմ!

Մի շատ խոշոր սխալ է անում և մեր ընդգրկած ու ընդգծած ընթացքից շեղվում, յերբ ընկ. Աշոտը այդքան համառորեն պնդում է մեր նյութական ակնկալիքների ու սպասելիքների վրա:

Գաղութահայ աշխատավորությունը պիտի իմանա և մենք, ընկ. Աշոտ Հովհաննիսյանն էլ մեզ հետ, պարտավոր ենք ամեն անկյունում շարունակ կրկնել — Աթենքից մինչև Փարիզ, Ալեքսանդրիայից մինչև Ֆրեզնո ու Լոս-Անջելոս — ամենուրեք լսելի անելու մեր ձայնը, վոր Խորհրդային Հայաստանը վոչ մի նյութական ակնկալություն չունի յեւ մի ֆոնդերի համար չե, վոր հետաքրքրվում է գաղութահայ կյանքով:

Դաշնակցականները մեր դեմ պայքարելիս շարունակ կրկնում են, թե զանազան հնչյուն գումարների փայլիցն է, վոր մենք սիրում ենք հիշել կարմիր գծից դուրս հայ գաղութները: Ընկ. Աշոտ Հովհաննիսյանի բրոշյուրը մեր թշնամիներին դենք և տալիս:

Ընկ. Ա. Մյասնիկյանը առարկելով դաշնակցական այդ զրպարտության դեմ, գրում էր իր վերը հիշված աշխատության մեջ (եջ 21) շատ պարզ ու վորոշ.—

«Վոչ, պարոնայք դաշնակցականներ: Փողային հաշիվներով զբաղվեցեք դուք: Դա ձեր փեշակն է: Իսկ Խորհրդային Հայաստանի մասին ասացինք, վոր . . . նա չունի նյութական ակնկալություն դրսից: Նրա հույսը իր բազուկներն են, իր աշխատանքն է: Խորհրդային Հայաստանը բանվոր-գյուղացիական յերկիր է»:

Ահա մեր գաղութահայ քաղաքականության հարազատ զիծն ու հիշտ հասկացողությունը:

Այնքան ավելի ցավալի յեն ընկ. Աշոտ Հովհաննիսյանի թյուր և վերը մատնանշված մեր գծին հակասող կարծիքները «Գաղութահայ խնդիրներ» բրոշյուրում, վոր վերջինս լույս է տեսել 1925 թվին, իսկ ընկ. Ա. Մյասնիկյանի գիրքը 1924-ին, և կարմիր գծից դուրս կարող է կազմվել սխալ կարծիք, իւլյուզիո, թե մենք հրաժարվել ենք ընկ. Ա. Մյասնիկյանի վերը հիշտ ձևակերպված անշահախնդիր քաղաքականությունից հանդեպ գաղութային աշխատավորության և իրր վերաբննում ենք այն:

Սխալ գնելով և մոտենալով հարցերին, ընկ. Աշոտ Հովհաննիսյանի առաջարկած լուծման միջոցները անխուսափելիորեն նույնչափ սխալ պիտի լինեյին:

Մեր գործունեյության և ազգեցության հետեանք-ներից մեկն էլ գաղութներում այն պիտի լինի, վոր տեղական աշխատավորական մասսաները դատաւարակ-վեն նոր ուղղությամբ, այսինքն ազատագրվեն ազգայինջիական մտածելակերպից ու գործելակերպից, սերտ կապ հաստատեն տեղական միջազգային բանվորական, վոր մեզ համար ստել և կոմունիստական միջավայրի ու կազմակերպության հետ:

յեթե նրա արտասահմանյան ընթերցողի ձեռքը միա-
ժամանակ չի ընկել ընկ. Ա. Մյասնիկյանի գաղու-
թային հարցեր շոշափող աշխատությունը:

Մեր դիժը հետևյալն է.—

«Խորհրդային Հայաստանը,—գրում է ընկ.
Ա. Մյասնիկյան իր գրքում (հջ 7),—մեծ հետա-
քրքրություն է առաջ բերում մեր գաղութներում.
Վերջիններս նույնպես զբաղեցնում են Հայաս-
տանի բանվորի և գյուղացու միտքը: Միմիայն
դաշնակցականների նման մարդիկ ընդունակ են
այդ յերևույթը հիմնավորել նյութական բա-
րիքներով և սպասելիքներով: Թող մեկ ընդ-
միշտ իմանան նրանք, Վոր Խորհրդային Հայաս-
տանը արտասահմանից նյութական սպասելիք-
ներ չունի, նրա սպասելիքն այն քաղաքական ու
հասարակական համակրանքն ու համերաշխու-
թյունն է, Վորը հավատացած ենք՝ թե ունի և
պիտի ունենա այսուհետև դադութահայ աշխա-
տավորության մեծագույն մասը, Վորը աշխատա-
վորությունը՝ դեպի պրոլետարատի կոմունիս-
տական հեղափոխությունն ու խորհրդային կար-
գերը:

Այստեղ և թաղված, յեթե կուզեք, մեր
շահագրգռության աղբյուրը, մեր և գաղու-
թահայության միջև յեղած կապի հանգույցը:

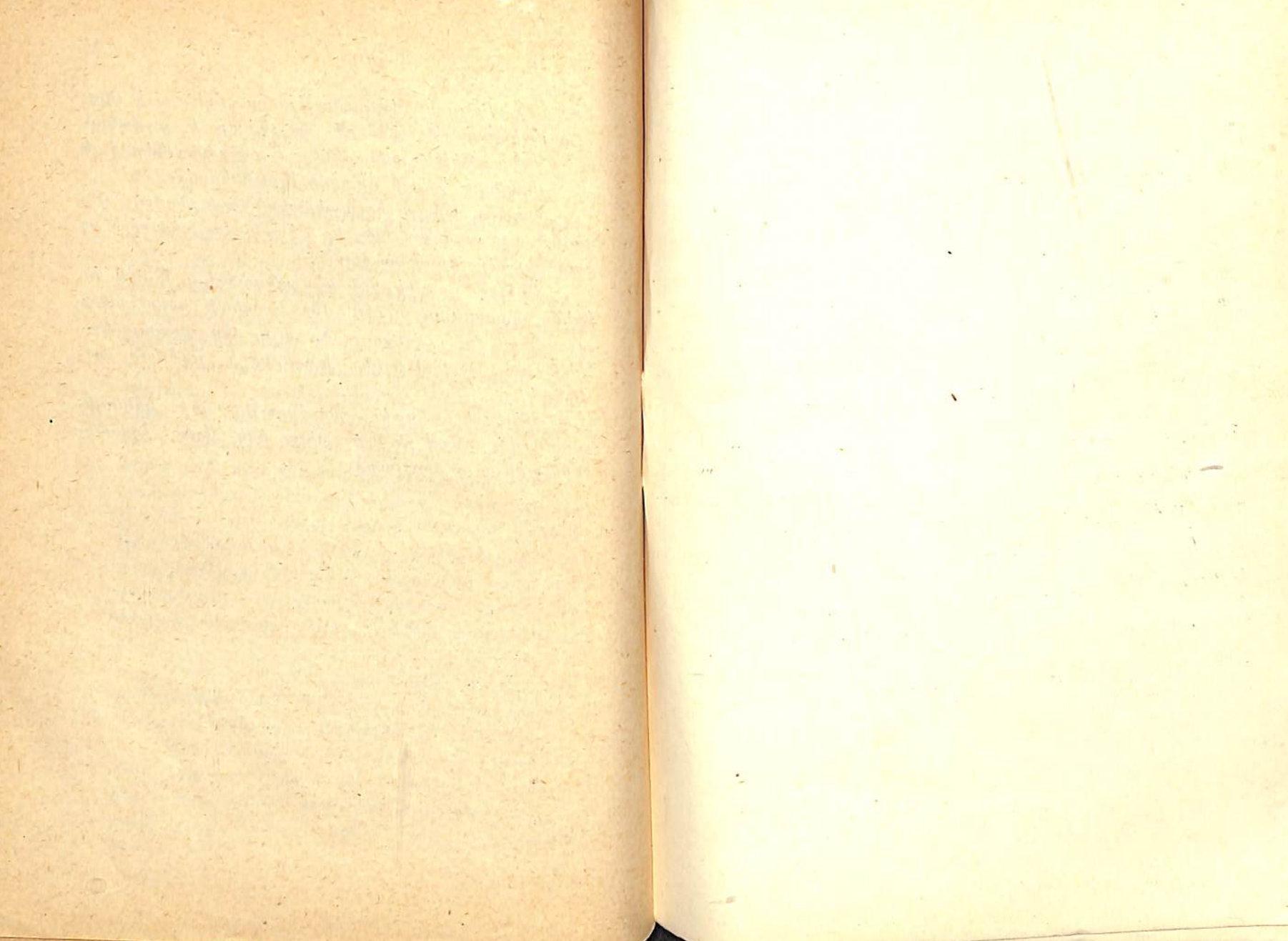
Ահա թե ինչու մենք շարունակ վերադառ-
նում ենք այն հարցին, թե յուրաքանչյուր բողև
ինչ և կատարվում դադութահայության խորշե-
րում, Վերլուծում ու քննում ենք անցյուղար-
ձերը...

Բայց և Վերլուծությունը չպետք է կրի
մակերեսային բնույթ, նա չպետք է բավակա-
նանա թեթե ակնարկներով, Վորակումներով և
յերկրորդ կարգի դիտողություններով»:

Կարծես միայն դաշնակցականների համար չեն
գրված այս տողերը: Մեզ էլ և հարկավոր ականջին ող
գարձնել այս ճշմարտությունը:

Ընկ. Մյասնիկյանի այս պնդումները մնում են
իրենց կատարյալ ուշժի մեջ և պիտի շարունակեն
այսուհետև ևս ուղղեցույց ծառայել մեր քաղաքակա-
նություն՝ գաղութային խնդիրներէ լուծման ժա-
մանակ:

Մեր կուսակցական-խորհրդային գծի կոնսոլի-
դացիային բնավ չի նպաստելու ընկ. Աշոտ Հովհան-
նիսյանի այդ բրոշյուրը:

ԲԱԼՇԵՎԻԿԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

ԼՈՒՅՍ ԵՆ ՏԵՍԵԼ

1. Հեղափոխական եմիգրացիայի յեւ ռուսաւոր-
դութեան անցյալից (մի եջ Ստ. Շահումյա-
նի յեւ Բողդան Կնունյանի զործունելու-
թիւնից) . . . . . 25 կ.
2. Սուրեն Սպանդարյան . . . . . 25 »
3. Յերկու տեսակետ զաղութահայ խնդիրներում 25 »
4. Արշակ Զուրարյան . . . . . 25 »

ԳԻՆԸ 80 ԿՈՊ.